શ્રાવણ વદ ૧૨, ગુરુવાર તા. ૩-૯-૧૯૬૪
શ્રાવકાચાર, ગાથા-૧ થી ૬, પ્રવચન-૧૧

પર્યુષણનો પહેલો દિવસ છે. ઉત્તમ ક્ષમા. ઉત્તમ ક્ષમા એને કહે છે, જેને આત્માનો અનુભવ થયો હોય... સમ્યગ્દર્શન વિનાની ક્ષમા એ ઉત્તમ ક્ષમા નથી. લોકો દૃષ્ટાંત આપે છે ને કે આ ઈસુ ખ્રીસ્તે ક્ષમા કરી, મોહમદે ક્ષમા કરી એવા દાખલા ઘણા આવે છે. એ ક્ષમા નહિ. ઉત્તમ ક્ષમા. ઉત્તમ ક્ષમા એને કહીએ કે પોતામાં પોતાનો આનંદ સ્વરૂપ ભગવાન.. કાલે કહ્યું હતું ને બહેનના શબ્દે? જાગૃત જીવ અંદર ધ્રુવ પડ્યો છે-ઊભો છે. એની અંતર દૃષ્ટિ કરીને પૂર્ણાનંદનો સ્વીકાર, સત્કાર અને સ્વભાવનો આદર કરવો.. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? એનું નામ સમ્યગ્દર્શન છે.

સમ્યગ્દર્શન વિનાની ક્ષમાને ક્ષમા ગણવામાં આવતી જ નથી. કોઈ રાગાદિ, ક્રોધ કષાય આદિ અલ્પ કરે તો એ શુભભાવ છે. પુણ્ય બંધાય. ઉત્તમ ક્ષમા નથી. આહાહા..! ઉત્તમ ક્ષમા તો પોતાના આનંદના અનુભવપૂર્વક પ્રતિકૂળ દેવ, મનુષ્ય, પશુ અને અચેતનકૃત. દેવ, મનુષ્ય, પશુ, અચેતન (એ) ચાર કૃત કોઈ પ્રતિકૂળતા આવે તો ત્યાં જ્ઞાતા-દૃષ્ટાપણે રહેવું અને વિકલ્પ ઉઠાવવો નહિ. એનું નામ ઉત્તમ ક્ષમા છે. આહાહા..! એક સમય પણ ઉત્તમ ક્ષમા કરે તો એ આત્મજ્ઞાનને ધર્મ કહેવામાં આવે છે. પણ આ ક્ષમા. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..!

કોઈ પ્રતિકૂળ શબ્દો કહે, પોતાનો દોષ ન હોય અને દોષ કહે તો જાણવું કે એ તો દોષ મારામાં છે અને કહે છે અને દોષ મારામાં નથી અને કહે છે તો એ તો અજાણ છે. એને તો દોષની ખબર નથી. અને દોષ મારામાં છે ને કહે છે તો એ તો બરાબર કહે છે. સમજાણું કાંઈ? અને દોષ મારા કહે છે, ન હોય ને કહે છે તો એ બાળક છે, અજ્ઞાની છે એને ખબર નથી. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? અને દોષ કટુ વચનથી કહે તો એમ જાણવું કે એ મને તાડન તો નથી કરતો ને. સમજાણું કાંઈ? તાડન કરે તો (એમ જાણવું કે) એ મારો વધ તો નથી કરતો. વધ કરે તો (એમ જાણવું કે) મારા આત્મપ્રાણનો-આત્મધર્મનો ઘાત તો નથી કરતો. શેઠ! આનું નામ ઉત્તમ ક્ષમા છે. આહાહા..! એક પણ બોલ યથાર્થ સમજાય તો આખી ચીજ ભાનમાં આવી જાય. આહાહા..!

ભગવાન આત્મા જાગતી જ્યોત ચૈતન્યબિંબ પ્રભુ એમાં તો પૂર્ણ અકષાય સ્વભાવ જ ભર્યો છે. આહાહા..! એ જેના અંતરમાં, પરમાનંદનો નાથ બાદશાહ પરમાત્મા પરમાત્મસ્વરૂપ, એનો જેને અંદરમાં સ્વીકાર થયો, દૃષ્ટિમાં પરમાત્મસ્વરૂપનો અંતર આત્મામાં સ્વીકાર થયો એનું નામ અનુભવ અને સમ્યગ્દર્શન છે. સમજાણું કાંઈ? એ સમ્યગ્દર્શન સહિત ક્ષમા હોય. આ તો દૃષ્ટાંત અંદર કાલે આવ્યું છે શ્વેતાંબરનું. ઉત્તમક્ષમાનું આવ્યુંને? ભાઈ! નહિ? ઓલું

શું કહેવાય? જૈનસંદેશ આવ્યું છે. અન્યમતિના બધા દાખલા આપ્યા છે. ઈસુ ખ્રિસ્તે આવી ક્ષમા કરી, મહમદે આમ કર્યું, યોગીરાજ આ સ્વામિનારાયણમાં થઈ ગયા છે ને એક? એણે એવી ક્ષમા કરી. એ ક્ષમા જ ક્યાં છે? એને હજી આત્મજ્ઞાન શું ચીજ છે એની ખબર નથી, ક્ષમા ક્યાંથી આવી? સમજાણું કાંઈ?

ઘાણીમાં પીલ્યા મુનિઓને તો એ મુનિ તો આનંદસ્વરૂપમાં રમતા હતા. આહાહા..! ઘાણીમાં પીલ્યા એનો ખ્યાલ પણ નહોતો. આહાહા..! અને પ્રતિકૂળતામાં દ્વેષનો અંશ પણ ન હતો. અને અનુકૂળતાના ગંજ હોય... આહાહા..! તો પણ રતિનો, રાગનો જેને અભાવ છે. અને પોતાના આનંદસ્વરૂપમાં શાંતિથી રહે છે એનું નામ ઉત્તમક્ષમા કહે છે. સમજાણું કાંઈ? દેશ માટે મારે છે તેને ક્ષમા કરે છે. એ ક્ષમા નથી. આ દીકરા મરી નથી જતા? શું કહે છે એને?

મુમુક્ષુ :- શહિદ.

ઉત્તર :- શહિદ થયો. ધૂળેય શહિદ નથી. સાંભળ તો ખરો. તને ખબર નથી, ભાઈ! જ્યાં પોતાનો દેશ છે એમ માને છે એ જ મિથ્યાભાવ છે. એને સહન કરે તે ક્ષમા નહિ. શાંતિભાઈ! આવો માર્ગ છે, બાપુ! આહાહા..!

જેને પરમાત્મા... સર્વ જીવો પરમાત્મસ્વરૂપ છે, ભગવંત સ્વરૂપ છે. આહાહા..! કોઈ પ્રાણી પ્રત્યે રાગ-દ્વેષ થાય છે એ રાગ-દ્વેષ એનું સ્વરૂપ નથી. પોતાનું સ્વરૂપ નથી તો એને પણ ચૈતન્ય સ્વરૂપ આનંદકંદ છે એમ દેખે છે. કોની ઉપર દ્વેષ કરવો? સમજાણું કાંઈ? ભગવાન ચિદાનંદ સ્વરૂપે, જ્ઞાયક સ્વરૂપે બિરાજમાન ભગવત્ સ્વરૂપ બધા આત્મા છે. આહાહા..! પર્યાયમાં એક સમયની ભૂલ છે, એ તો એક સમયની ભૂલ છે. અનંત પ્રાણીઓ નિગોદથી માંડીને મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવ એક સેકન્ડના અસંખ્ય ભાગમાં એક સમયની ભૂલ છે. બાકી આખી ચીજ ભગવાન છે. લ્યો, ભગવાનદાસજી! ભગવાન છે અહીં તો કહે છે.

મુમુક્ષુ :- એક સમયની ભૂલમાં ચોર્યાશી..

ઉત્તર :- એક સમયની ભૂલ એમાં ચોર્યાશીના અવતાર છે. એક સમયની ભૂલ પર્યાયમાં (છે) એની પાછળ ભગવત્સ્વરૂપ પરમાત્મા (બિરાજે છે)... આહાહા..! એમાં ભૂલનો અભાવ છે અને પર્યાયનો અભાવ છે. ભૂલનો તો અભાવ છે પણ વર્તમાન જે પર્યાય છે જ્ઞાનાદિની ક્ષયોપશમ અવસ્થા, એનો પણ એમાં અભાવ છે. એવી ચીજને શ્રદ્ધા-જ્ઞાનમાં લઈને.. આહાહા..! પરની અનુકૂળતા અને પ્રતિકૂળતામાં (જ્ઞાતા-દૃષ્ટા રહે). એ તો એમ કહે છે કે પ્રતિકૂળતા આવે તો જરી દ્વેષ થઈ જાય, પછી જીતે. એમ નહિ. એ પરિષહની વ્યાખ્યાક જ નથી. પરિષહની વ્યાખ્યા પ્રતિકૂળતાના કાળમાં આનંદની પર્યાય ઉત્પન્ન કરવી-ક્ષમા. પ્રતિકૂળતાનો વિકલ્પ આવ્યો અને પછી જીતવું એ પરિષહની વ્યાખ્યા જ નથી. સમજાણું કાંઈ?

પરિ નામ સમસ્ત પ્રકારે સહન કરવાનો અર્થ જ્ઞાતા-દૃષ્ટાપણે જાણવું. આહાહા..! ભગવત્ સ્વરૂપ પરમાત્મા કોણ દોષી છે અને કોણ રાગી છે? આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? એવી

દૃષ્ટિ કરવી. અને એ દૃષ્ટિ સહિત ક્ષમા શાંતિ કરવી એનું નામ ઉત્તમ ક્ષમા છે. લ્યો, આ પહેલો દિવસ છે.

'પદ્મનંદી' આચાર્ય મહારાજ આ ભરતક્ષેત્રમાં લગભગ ૯૦૦ વર્ષ પહેલા મહા ભાવલિંગી સંત દિગંબર મુનિ, આત્મધ્યાની, જ્ઞાની મહાન સંત થયા. એણે જંગલમાં ૨૬ અધિકાર લખ્યા. ૨૬. નામ આપ્યું 'પદ્મનંદિ પંચવિંશતિ' અધિકાર ૨૬ છે. પણ પચ્ચીસ અધિકારો (પ્રમાણે નામ આપ્યું છે). પદ્મનંદિ પચીસ ઓલો ૫-પાનો મેળ ખાય છે ને. 'પદ્મનંદિ પંચવિંશતિ'. અધિકાર એમાં ૨૬ છે. જંગલમાં રહેનારા મુનિ. અંતરમાં કેટલીક નિશ્ચય અધિકારમાં વાત કરી છે કે આ આત્મા, જેમ સવારે આપણે ચાલે છે ને? એમ કહ્યું છે કે આ આત્મા કર્મ અને કર્મથી ઉત્પન્ન થયેલા વિકલ્પોથી ભિન્ન છે. સમજાય છે કાંઈ? કર્મ, શરીર આદિથી તો ભિન્ન (છે), પણ પુણ્ય અને પાપના વિકલ્પ જે વિકાર એ કર્મના કાર્ય છે, એ આત્માનું કાર્ય નહિ, સ્વભાવનું કાર્ય નહિ. આ જ શાસ્ત્રમાં (છે). છતાં અહીંયાં અધિકાર આવશે.

મુમુક્ષુ :- ગંભીર શાસ્ત્ર...

ઉત્તર :- આમાં ને આમાં કહેલું (છે) અને એમાં પણ એ જ છે. સમજાય છે કાંઈ?

વસ્તુ ચૈતન્યમૂર્તિ, એ તો પુણ્ય-પાપના વિકલ્પો અને શરીરાદિ એ બધી પરવસ્તુ છે એનાથી તદ્દન ભિન્ન છે. એવી અંતર દૃષ્ટિ અને અનુભવ થવો એનું નામ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન અને ચારિત્ર છે. સમજાય છે? છતાં જ્યારે ચરણાનુયોગની પદ્ધતિથી વ્યાખ્યાન આવે, ગણધરની રચનામાં પણ એમ આવે. કઈ રીતે આવે એ પોતે અહીંયાં પદ્મનંદીઆચાર્ય શ્રાવકાચાર (કહે છે). આ છઠ્ઠો અધિકાર છે. એનું નામ શ્રાવકાચાર છે. બીજું એનું નામ ઉપાસક સંસ્કાર કહેવામાં આવે છે. ઉપાસક તે શ્રાવક. ઉપાસક એટલે શ્રાવક. આમ અન્યમાં શ્વેતાંબરમાં કહેવાય ને? શ્રમણોપાસક એને કહે છે. શ્રમણ નામ સાધુના ઉપાસક, સેવક, સંસ્કાર. એ ઉપાસક, સંસ્કારનું આ બીજું નામ છે. છેલ્લી ગાથામાં છે. એની ૬૨ ગાથા છે. આ ચરણાનુયોગની પદ્ધતિથી એમાં કથન છે. પહેલી ગાથા. વિનય કરીને શ્રાવકાચારનું વર્ણન કરે છે.

आद्यो जिनो नृपः श्रेयान् व्रतदानादिपुरुषौ।
एतदन्योन्यसंबन्धे धर्मस्थितिरभूदिह।।१।।

જુઓ! આ શ્લોક 'પદ્મનંદી આચાર્ય'નો. એનો અર્થ. '**આદિ જિનેન્દ્ર શ્રી ઋષભનાથ...**' આ ચોવીસીના આદિ જિનેન્દ્ર. અનંત કાળના આદિ નહિ. અનંત કાળમાં તો અનંત અનાદિથી તીર્થંકરો ચાલ્યા આવ્યા છે. આ કાળ ચોવીસીના આમાં આદિ જિનેન્દ્ર, જે અઢાર ક્રોડાક્રોડી સાગરોપમમાં ભરતક્ષેત્રમાં તીર્થંકર નહોતા. અઢાર ક્રોડાક્રોડી. નવ ક્રોડાક્રોડી આ, નવ ક્રોડાક્રોડી ઓલી ચોવીસીમાં નહોતા. એમાં આ થયા. માટે એમને આદ્ય તીર્થંકર કહેવામાં આવે છે.

'**આદિ જિનેન્દ્ર શ્રી ઋષભનાથ...**' '**आद्यो जिनो**' એમ શબ્દ પડ્યો છે ને? '**અને નૃપ શ્રેયાંસ...**' શ્રેયાંસ નામક રાજા. '**એ બન્ને મહાત્મા...**' પોતે .. છે. '**વ્રત તીર્થ અને**

દાન તીર્થની પ્રવર્તકોમાં...' ત્યાં ધર્મનો શબ્દ ત્યાં દાન જોઈએ. વ્રત તીર્થ અને દાન તીર્થ '**બેમાં પ્રવર્તકમાં આદિ પુરુષ છે.**' બેમાં આદ્યપુરુષ છે. અઢાર ક્રોડાક્રોડી સાગરોપમમાં વ્રત નહોતા અને દાન લેનાર પુરુષ નહોતા એટલે દાન પણ નહોતું. આ વ્યવહાર વ્રતની વાત ચાલે છે, હોં! અને દાનના વ્યવહાર દાન અને વ્યવહાર વ્રત. એની વાત ચાલે છે.

નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન ને જ્ઞાન અને ભાન તો છે ભગવાનને, પણ પંચ મહાવ્રત આદિના જે વિકલ્પ ઉઠ્યા એને અહીંયાં વ્રત કહીને વ્રત ભગવાને ચલવ્યા. અસંખ્ય કાળમાં નહોતા. અસંખ્ય કાળમાં, હોં! અઢાર ક્રોડાક્રોડી. એમાં વ્રતની આદિના કરનારા ભગવાન પ્રભુ (છે). જુઓ! એને વ્રત તીર્થ કીધું છે. સમજાણું કાંઈ? અને ધર્મ એટલે દાન. વ્રત દાન. આદિ એ બેમાં આદ્ય પુરુષો આ બે છે. આ ચોવિસીમાં.

'**एतदन्योन्यसंबन्धे**' અન્યોઅન્ય સંબંધે વ્રતના ધરનાર ભગવાન અને દાનના દેનાર શ્રેયાંસ કુમાર. ધર્મસ્થિતિ અભૂત '**धर्मस्थितिरभूदिह**' આ ભરત ક્ષેત્રમાં એનાથી ધર્મની સ્થિતિ ઉત્તમ થઈ. વ્રત ધર્મ અને દાન ધર્મ. આ વ્યવહાર ધર્મની વાત છે. સમજાય છે કાંઈ? નિશ્ચય તો બેયને સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ને ભાન છે. સમજાય છે કાંઈ? પણ વ્રતનો ધર્મ શુભભાવ પંચ મહાવ્રત અઠ્યાવીશ મૂળગુણના વિકલ્પો જે આવ્યા એણે એને ધારણ કર્યા અથવા વ્રતરૂપી તીર્થ શરૂ કર્યું એમ કહેવામાં આવે છે. વ્યવહારની પદ્ધતિની કથન પદ્ધતિ એવી હોય છે. નિશ્ચયમાં જ્યાં આવે ત્યાં વિકલ્પને ઉત્પન્ન કરનાર અને વિકલ્પનો કર્તા એ પણ વસ્તુના સ્વભાવમાં નથી. એમ સમ્યગ્દષ્ટિ દાન આપવાની ક્રિયા કાળે જે દાનના આહારાદિની ક્રિયા થાય એનો કર્તા નથી પણ દાનનો વિકલ્પ ઉઠે એનો એ કર્તા નથી. એ નિશ્ચયની દષ્ટિમાં વસ્તુ આવી હોવા છતાં વ્યવહારના કથનમાં એણે દાન દીધા અને આણે દાન લીધા, આણે વ્રત પાળ્યું અને એમને દાન દઈને વ્રતને પોષણ કર્યું. કહો, સમજાય છે કાંઈ?

એ 'ઋષભદેવ' ભગવાનને બાર મહિના સુધી આહાર ન મળ્યો. કારણ કે વિધિ લોકોને આવડતી નહોતી અને અહીંયા મળવાનો યોગ નહોતો. સમજાય છે કાંઈ? એમાં જ્યારે એમને બાર મહિના પૂરા થયા, શ્રેયાંસ કુમાર આદિ ભરત આદિને સ્વપ્ન આવ્યા છે. તો શ્રેયાંસને સ્વપ્ન આવ્યું કે એક કલ્પવૃક્ષ સુકાણું છે અને મારે આંગણે આવવાનું છે. એવું સ્વપ્ન (આવ્યું). નિમિત્તજ્ઞાનીને પૂછ્યું કે આ શું? ભગવાન આદિનાથ તીર્થંકર બાર મહિનાથી આહાર વિનાના છે. સમજાય છે કાંઈ? છ મહિના તપસ્યા કરી હતી, છ મહિના ભીક્ષા માટે નીકળતા હતા પણ આહારનો યોગ નહોતો બનવાનો, એથી એ લોકો અજાણ હતા દેનારા એટલે એને આમ દેવું એ વિધિ તો શીખવવામાં અત્યારે આવે નહિ. તીર્થંકર હતા, મૌનપણે હતા. સમજાય છે કાંઈ? એટલે એ લોકોને.. આહાર લેવા જાય તો કોઈ રતન આપે, કોઈ સ્ત્રી આપે, કોઈ આ લ્યો.. આ લ્યો! આ પ્રભુ છે, એ કંઈ આહાર-રોટલા માટે આવતા હશે? સમજાય છે? એ પ્રકારના માણસો અજાણ્યા એથી આ જાતનો જોગ ન બન્યો. શ્રેયાંસ કુમારને એ

સ્વપ્ન આવ્યું ત્યારે કહ્યું, ભગવાન આજ પધારવાના છે. આ જ જોગ એને ત્યાં થશે. ભગવાન આવ્યા. ઓહો..! બે ભાઈઓ છે ને. સોમદેવ અને શ્રેયાંસ. બહુ ખુશી થયા. આહાહા..! અમારે ત્યાં કલ્પવૃક્ષ આવ્યું. પણ આહાર કેમ દેવો એની ખબર ન મળે.

આમ નજર ભગવાન ઉપર કરતાં જરી સંકલ્પ વિકલ્પ ઠરી ગયા. જાતિસ્મરણ થયું. શ્રેયાંસ રાજકુમાર આમ દાન દેવા નીકળ્યા. પણ કેમ દેવું અને શું કરવું એ ખબર ન મળે. .. બાંધી બરાબર આમ પ્રભુ પાસે .. રાજકુમાર હોં! મહા. મોક્ષગામી જીવ છે. છેલ્લું શરીર-ચરમ શરીર છે. પણ જ્યાં સુધી એ સ્થિતિ... શરીર સુંદર છે. આમ નજર (કરે છે) ત્યાં જાતિસ્મરણ (થાય છે). પૂર્વ ભવમાં આઠમા ભવે આ ઋષભદેવ પ્રભુ મારા પતિ હતા, હું એની પત્ની હતી. શી રીતે ખબર પડી આ જાતિસ્મરણમાં? સમજાય છે કાંઈ? જાતિસ્મરણ તો મતિજ્ઞાનનો ધારણાનો એક ભેદ છે. મતિજ્ઞાનનો ધારણાનો એક પ્રકાર છે. એમાંથી આમ થયું કે આ જ આત્મા પૂર્વ આઠ ભવ પહેલાં... હજી શરીર પણ નથી, આત્મા દેખાતો નથી. આમ જ્યાં નજર (કરે છે) ત્યાં મતિની નિર્મળતા થઈ. એમ જ આવ્યું. આપ આઠમા ભવે મારા પતિ હતા. હું પત્ની (હતી). મુનિને દાન દીધા હતા અને આ વિધિએ મુનિને દાન દીધા હતા.

કહો, આ જાતિસ્મરણના જ્ઞાનમાં પણ આટલી તાકાત છે. એ મહિમા શું છે એની લોકોને ખબર નથી. એ મતિજ્ઞાનની નિર્મળતામાં કેટલી તાકાત! એ આત્મા દેખાય છે? એનું શરીર છે? અત્યારે આ શરીર (છે તે) તો ત્યાં હતું નહિ. સમજાય છે કાંઈ? અને આ જ આત્મા આઠમા ભવમાં પતિ તરીકે હતા, એ મતિની નિર્મળતાની ધારણામાં ફટ અંદરથી આવ્યું. આ જ આઠમા ભવમાં હતા. સમજાય છે કાંઈ? એટલો એને ઉલ્લાસ આવ્યો. ઓહોહો..! મુનિને અમે બેય પતિ-પત્નીએ દાન આપ્યા. એના ફળ તરીકે આઠમે ભવે આ ભગવાન આમ આવ્યા છે અને હું અત્યારે રાજકુમાર તરીકે બરાબર કેડ બાંધી શેરડીના રસના.. શેરડી સમજ્યાને? ગન્ના. રસના ઘડા આવ્યા છે. એ ઘડા ઉપાડીને દે છે. સમજાણું કાંઈ?

એ વ્રતધારી છે. આ દાનના દેનાર છે. એમ વ્યવહારથી એના નિમિત્ત નૈમિત્તિક સંબંધના કથનો ચરણાનુયોગમાં ન આવે તો સમજાવવામાં આવી શકે નહિ. ખરેખર વ્રતને ધારવા એ વિકલ્પ છે. દાનના દેવાનો વિકલ્પ અને એમણે એને દીધું એ પણ વ્યવહાર છે. દે કોણ? આહારના રજકણો દે કોણ? અને રજકણ લે કોણ? સમજાય છે કાંઈ? ભીખાભાઈ! બાપુ! તત્ત્વની દૃષ્ટિ સહિતના ચરણાનુયોગની કથનની પદ્ધતિને જે રીતે છે એ રીતે ન સમજે તો એનો એકાંત થઈ જાય. સમજાય છે કાંઈ? દ્રવ્યાનુંયોગનું તત્ત્વજ્ઞાન છે તે જ સાચું છે. પણ કથન પદ્ધતિની રીત પણ ચરણાનુયોગમાં આવે છે એ પણ પદ્ધતિની રીત એ પ્રકારે સાચી છે. સમજાણું કાંઈ?

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- ખબર નહોતી તો દાનની વિધિ જાતિસ્મરણ વિના શી રીતે ખબર પડે? કાંઈ સમ્યગ્દર્શન થાય તો દાનની વિધિની ખબર પડી જાય? એ વળી કોણે કહ્યું? એ ન માલૂમ ન પડે. સમ્યગ્દર્શનમાં એ માલૂમ પડી જાય? સમજાય છે? એ વિધિ બીજી છે. એ તો અંદરનો કોઈ ખ્યાલ આવે ત્યારે જ ખ્યાલ આવે.

આત્માનું ભાન થવા છતાં દાનની વિધિનો ખ્યાલ ન હોય. એ કાંઈ સમ્યક્ થાય એટલે જ ખ્યાલ થાય (એમ નથી). આમ જાતિસ્મરણ થયું એટલે ખ્યાલ આવ્યો. ઓહો..! પ્રમોદ-પ્રમોદ. આપ કલ્પવૃક્ષ મારે ઘરે પધાર્યા અને આહારદાનનો મારે યોગ થયો, મારું આંગણું પવિત્ર થયું. જુઓ આ. આંગણું તો છે પથ્થરનું. મોટા રાજા છે. આમ મણિરત્નના તળિયા હોય. મણિરત્નની પાટુ પડી હોય આમ નીચે જડેલી. જેમ આ છે ને આ લાદી-લાદી. ત્યાં મણિરત્નની લાદીઓ હોય રાજકુમારને ઘરે. રાજા મોટા છે. અને પહેલોવહેલો હજી કાળ છે ચોથો. ઓહો..! પધારો... પધારો... પધારો... નમન છે. એ આહાર આપે છે. અને આ દેનાર દે છે અને લેનાર લે છે. એ બેથી શરૂ થયું આ કાળમાં. વ્રત અને દાનની વિધિની શરૂઆત આ કાળમાં બે પુરુષોથી થઈ. બેય પુરુષો ચરમશરીરી અને મોક્ષગામી છે. સમજાય છે કાંઈ? એ વ્રતના પરિણામને લઈને મોક્ષગામી છે અને આ દાનના દીધાના ભાવને લઈને મોક્ષગામી છે એમ નહિ.

મુમુક્ષુ :- ..

ઉત્તર :- 'પદ્મનંદી' ચાલે છે આ. આ ઉતરે છે ને. બધી ખબર નથી? સમજાણું કાંઈ?

પણ વ્યવહારથી એમાં એ શબ્દો આવે કે એ વ્રતને લઈને તર્યા અને આ દાનને લઈને તર્યા. ઓલા નિમિત્તમાં ઉપચાર કરીને એનાથી તર્યા એવા કથનો ચરણાનુયોગમાં આવે. એને બરાબર ન સમજે તો દૃષ્ટિનો વિપર્યાસ થાય. કારણ કે સિદ્ધાંત જે સત્ય છે એ કાંઈ પલટી જતા હશે?

મુમુક્ષુ :- ચરણાનુયોગમાં આવે છે.

ઉત્તર :- ચરણાનુયોગમાં આવે એટલે કાંઈ તત્ત્વ ફરી જતા હશે? કહો, ધન્નાલાલજી!

'આદિ પુરુષ ઈસ ભરતક્ષેત્રમેં ઈન દોનોં કે સંબંધસે...' અન્યોન્ય સંબંધ થયો ને? દેખો! અન્યોન્ય સંબંધ, નિમિત્ત નૈમિત્તિક સંબંધ. વળી એ તો વ્યવહાર થયો. પણ બાપુ! એ વસ્તુનું કથન સમજાવવું એ આવે છે કે નહિ? ઓહો..! એ **'ધર્મની સ્થિતિ હુઈ...'** અભૂત છે અભૂત? વિસર્ગ થઈ જાય. **'धर्मस्थितिरभूदिह'** **'अभूदिह'** આ ભરત ક્ષેત્રમાં ભગવાન પદ્મનંદી આચાર્ય મહારાજ કહે છે, બે પુરુષને લઈને આ રીતે ધર્મની સ્થિતિ થઈ. જુઓ! આ ધર્મસ્થિતિ વ્રત અને દાન. એ વ્યવહાર દાન અને વ્યવહાર ધર્મ એની સ્થિતિનું વર્ણન કરે છે. નિશ્ચય ધર્મ તો જે સ્વભાવને આશ્રયે છે તે છે.

'ચતુર્થકાલ આદિ મેં જિસ સમય કર્મભૂમિ કી પ્રવૃત્તિ પ્રારમ્ભ હુઈ, ઉસ સમય

સબસે પહલે વ્રત-તીર્થ કી પ્રવૃત્તિ શ્રી આદિશ્વર ભગવાનને કી અર્થાત્ પ્રથમ ઈન્હોંનેં હી તપ આદિ કો ધારણ કિયા થા.' મુનિપણું લીધું ને પહેલું તે આદિનાથ ભગવાને. '**ઉસી કાલ મેં દાન-તીર્થ કી પ્રવૃત્તિ શ્રેયાંસ રાજાને કી થી અર્થાત્ સબસે...'** એ પ્રવૃત્તિ કીધીને. થઈ છે એને કરી છે, પ્રવૃત્તિ કરી છે, થઈ છે એમ કહેવામાં આવે છે. '**સબસે પહલે આદિશ્વર ભગવાન કો શ્રેયાંસ રાજાને હી દાન દિયા થા, ઈસલિયે યે દોનોં મહાત્મા, વ્રત-તીર્થ તથા દાન-તીર્થ કે પ્રવર્તાને મેં આદિ પુરુષ કહલાયે...'** એ આદિ શબ્દ છેલ્લો છે. '**ઈન દોનોં કે સમ્બન્ધ સે ભરતક્ષેત્ર મેં ધર્મ કી સ્થિતિ પ્રારમ્ભ હુઈ હૈ.'** વ્યવહાર ધર્મની સ્થિતિ થઈ છે. આહાહા..! જે વખતે જે વાત સ્થાપન કરવી હોય, જે સમજાવવું હોય એ સમજાવે કે નહિ? સમજાય છે?

હવે બીજી ગાથા. એનું મૂળ બતાવે છે પાછું. '**આચાર્ય ધર્મ કે સ્વરૂપકા વર્ણન કરતે હૈં.'** જુઓ! ત્યાં ધર્મ કીધો. '**धर्मस्थितिरभूदिह**' પાઠમાં છે ને? હવે અહીંયાં ખરું ધર્મનું સ્વરૂપ શું એ એની વાત ભેગી સમજાવે છે.

सम्यग्दृग्बोधचारित्रत्रितयं धर्म उच्यते।
मुक्तेः पन्थाः स एव स्यात् प्रमाणपरिनिष्ठितः।।२।।

જુઓ! વ્યવહાર પહેલો ધર્મ બતાવ્યો. હવે નિશ્ચય ધર્મ યથાર્થ શું છે એ બીજી ગાથામાં બતાવે છે.

'**સમ્યદ્દગ-સમ્યગ્દર્શન...'** ભગવાન આત્મા પૂર્ણ શુદ્ધ ચૈતન્ય, એનું અંતરમાં જ્ઞાનનું ભાન ભૂમિકામાં થઈને પ્રતીત થવી એનું નામ સમ્યગ્દર્શન. આ નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શનની વાત છે. સમજાય છે કાંઈ? સમ્યગ્બોધ. એ બોધ લાગુ પાડવો. સમ્યગ્દગ-સમ્યક્બોધ. સાચું જ્ઞાન. આત્માનું જ્ઞાન સાચું જ્ઞાન, સ્વજ્ઞાનનું જ્ઞાન, સ્વઆત્માનું જ્ઞાન એ સાચો નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગ છે. અને સમ્યક્ચારિત્ર. સમ્યક્ચારિત્ર. એ શબ્દ લાગુ પડ્યો ને ત્રણેયને? સમ્યક્ચારિત્ર. સ્વરૂપમાં લીનતા. નિર્વિકલ્પ આનંદ, નિર્વિકલ્પ શાંતિ એ '**त्रितयं धर्म उच्यते।**' ત્રણને ભગવાન ધર્મ કહે છે. કહો, સમજાણું આમાં?

'**मुक्तेः पन्थाः स एव**' મુક્તિના પંથ '**स एव**'. એ જ મુક્તિનો પંથ છે. '**स्यात् प्रमाणपरिनिष्ठितः**' કહો, સમજાણું? પ્રમાણથી નિશ્ચિત '**યહ ધર્મ હી મુક્તિ કા માર્ગ હૈ.'** વ્યવહારે આ, નિશ્ચયે આ. વ્યવહારે આ વ્રત-દાનાદિનો ભાવ, નિશ્ચયથી આ.

મુમુક્ષુ :- બે જાતનો ધર્મ?

ઉત્તર :- બેય જાતના ધર્મ છે. આ નિશ્ચય ધર્મ અને ઓલો વ્યવહાર ધર્મ. ધર્મ નથી તેને ધર્મ કહેવો એનું નામ વ્યવહાર. ધર્મ છે તેને ધર્મ જાણવો એનું નામ નિશ્ચય. પણ અહીંયાં તો .. વિધિ એટલે વ્યવહારધર્મ કહ્યો, નિશ્ચય ધર્મ સાથમાં રહ્યો છે એ બેય વાત સાથમાં કરી છે. નિશ્ચય વિનાના એકલા વ્રત અને દાનના પરિણામ એ મોક્ષમાર્ગમાં વ્યવહારથી

પણ આરોપિત કરવામાં આવતા નથી. સમજાય છે કાંઈ?

'**सम्यग्दर्शन, सम्यग्ज्ञान, सम्यक्चारित्र ઇन तीनों के समुदाय को धर्म कहते हैं.**' એકત્ર થયું. તથા '**प्रमाण से निश्चित यह धर्म ही मोक्ष का मार्ग है.**' ખરેખર સમ્યગ્જ્ઞાનથી નિશ્ચિત થયો એનું નામ જ ખરો ધર્મ કહેવામાં આવે છે. હવે એની સામે વાત કરે છે.

रत्नत्रयात्मके मार्गे संचरन्ति न ये जनाः।
तेषां मोक्षपदं दूरं भवेद्दीर्घतरो भवः।।३।।

'**जो मनुष्य, ઇस सम्यग्दर्शन, सम्यग्ज्ञान, सम्यक्चारित्र रूप मोक्षमार्ग में गमन नहीं करते हैं,...**' પરિણમન નથી કરતા. માર્ગ છે ને એટલે ગમન કરવું એમ. મોક્ષમાં પહોંચવું છે એનો માર્ગ છે આ. ભગવાન આત્મા જ્ઞાનનું દળ, આનંદનો કંદ, વીર્યની મૂર્તિ, એવા આત્માની સન્મુખ થઈ અને સમ્યક્ શ્રદ્ધા-જ્ઞાન-ચારિત્રમાં પરિણમન કરતા નથી, અંતરમાં એનો અનુભવ કરતા નથી. '**उनको कदापि मोक्ष की प्राप्ति नहीं होती...**' '**तेषां मोक्षपदं दूरं**' અર્થાત્ મોક્ષની પ્રાપ્તિ થતી નથી. લ્યો! સમજાય છે કાંઈ? જ્યાં જાવું છે એનો માર્ગ લીધા વિના માર્ગ કેમ કપાય?

પૂર્ણાનંદની પ્રાપ્તિ રૂપી મુક્તિ, પૂર્ણાનંદની પ્રાપ્તિ રૂપી મુક્તિ, એનો માર્ગ સ્વભાવમાં શ્રદ્ધા-જ્ઞાન અને ચારિત્રનું પરિણમન. સમજાય છે કાંઈ? એની સાથે આવા વ્યવહારના શ્રદ્ધા, ભક્તિ, પ્રેમ, દાન, વ્રત આદિના ભાવ હોય. એને પણ વ્યવહારે મોક્ષમાર્ગ કહેવાય છે. કહો, સમજાણું આમાં? '**तेषां मोक्षपदं दूरं**' મોક્ષ એટલે આમ માર્ગ કીધો. '**रत्नत्रयात्मके मार्गे संचरन्ति न ये जनाः**' માર્ગે જતા નથી એને મોક્ષપદ-માર્ગનું ફળ દૂર છે. એટલે મોક્ષપદ એને હોતું નથી. ત્યારે શું છે?

'**भवेद्दीर्घतरो भवः**' અનંત સંસાર ભવ એને પડ્યો છે. સમજાય છે? '**संसार दीर्घतर हो जाता है अर्थात् उनका संसार नहीं छूटता. उदयभाव का नाश कभी नहीं होता.**' સંસાર શબ્દે ઉદયભાવ, વિકારીભાવ. એ આત્માના અંતર સ્વભાવની દૃષ્ટિ-જ્ઞાનના રમણતા વિના એ ઉદયભાવરૂપી સંસારનો નાશ કોઈ દિ' હોતો નથી. એ દીર્ઘ કાળ સંસાર ચોર્યાશીમાં રખડનાર રહે છે. કહો, સમજાણું કાંઈ? એ તો 'અમિતગતિઆચાર્ય'માં કહ્યું છે ને? વિદ્વાનો શાસ્ત્રો પઢે, ભણે, શીખે પણ શાસ્ત્રમાં કહેલી દૃષ્ટિ, જ્ઞાન અને ચારિત્ર એમાંથી કાઢે નહિ, નમે નહિ અને શાસ્ત્રના દાખલા આપ્યા કરે (કે) આ શાસ્ત્રમાં આ કહ્યું ને આ શાસ્ત્રમાં આ કહ્યું. અજ્ઞાનીનો સંસાર બાયડી, છોકરા, કુટુંબ. આ વિદ્વાનોનો સંસાર શાસ્ત્ર. સમજાય છે કાંઈ?

જે શાસ્ત્રને કહેવું છે, જે આત્મા પરથી નિરાળો એનો દૃષ્ટિ જ્ઞાન અને અનુભવ એ કાઢતો નથી અને વાદવિવાદ કર્યા જ કરે. આ શાસ્ત્રમાં આ લખ્યું.. આ શાસ્ત્રમાં (આ લખ્યું).

બધું છે શાસ્ત્રમાં. પણ શાસ્ત્રનું તાત્પર્ય (શું)? સમજાય છે કાંઈ? એ આપણે આવ્યું ને ૧૭૨ ગાથા હજી શરૂ કરી છે. વીતરાગતા છે. રાગ અને નિમિત્તનું લક્ષ છોડી ચિદાનંદ શુદ્ધ ઉપાદાન નિજ પોતાનો સ્વભાવ, એની શ્રદ્ધા-જ્ઞાન-ચારિત્ર કરતો નથી અને એકલા શાસ્ત્રના પાના ફેરવ્યા કરે. આમાં આ છે ને આમાં આ છે. આમાં આ છે ને આમાં આ છે. એ તો પરમાણુ છે. એમાં બુદ્ધિ જાય એ પણ વ્યભિચારી બુદ્ધિ છે. સમજાય છે કાંઈ? એ પદ્મનંદીમાં આવે છે. આમાં જ આવે છે. સમજાણું કાંઈ?

અહીંયાં એને ચરણાનુયોગમાં વ્યવહાર સિદ્ધ કરવો છે. એટલે એને વ્યવહાર તીર્થ, વ્રત અને દાનનું તીર્થ ચલાવ્યું, એણે ધર્મને ચલાવ્યો. ધર્મ જે નહોતો એનો પ્રવાહ ઊભો કર્યો એમ અહીંયાં કહેવામાં આવ્યું. અને વાત પણ સાચી ને? એ ધર્મ, વ્રત અને દાનનો ભાવ અઢાર ક્રોડાક્રોડીમાં કોઈ પુરુષને હતો નહિ. કહો, સમજાણું કાંઈ? હવે એ ધર્મના બે ભેદ.

सम्पूर्णदेशभेदाभ्यां स च धर्मो द्विधा भवेत्।
आद्ये भेदे च निर्ग्रन्थाः द्वितीये गृहिणः स्थिताः।।४।।

‘**અર્થ :- યહ રત્નત્રયાત્મક ધર્મ, સર્વદેશ તથા એકદેશ કે ભેદ સે દો પ્રકાર કા હૈ;...**’ સમ્યગ્દર્શન અને જ્ઞાન તો છે ઈ છે. પણ સાથે ચારિત્રની પૂર્ણતા અને અપૂર્ણતાની અપેક્ષાએ સર્વદેશ અને એકદેશ કહેવામાં આવ્યું છે. સમજાણું કાંઈ? ‘**રત્નત્રયાત્મક ધર્મ, સર્વદેશ...**’ પૂરો. એ મુનિને હોય છે. દિગંબર મુનિ સર્વવિરતી જંગલવાસી, વનવાસી. હમણાં આવશે હોં! વાંધો. સમજાણું કાંઈ? ઓહો..! એક વસ્ત્રનો ધાગો નથી, એક વિકલ્પ ઉઠે છે જરી પંચ મહાવ્રતનો એમાં જેનો પ્રેમ નથી. પ્રેમ લાગ્યા પરમાત્મા સાથે. પૂર્ણાનંદનો પ્રભુ પરમાત્મા પોતે નિજ પરમાત્માના પ્રેમમાં જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રમાં પૂર્ણ વિરતિથી રમે છે એને આદ્ય ધર્મ એને નિર્ગ્રંથ ધર્મ કહેવામાં આવે છે. સર્વદેશ ધર્મ. પૂરો ધર્મ. સમજાણું આમાં?

‘**તથા એકદેશ...**’ શ્રાવકને પંચમ ગુણસ્થાનમાં એકદેશ ધર્મ છે. ચારિત્ર પૂર્ણ નથી અને વ્રત પણ પંચ મહાવ્રતના જેટલા (નથી). સ્થિરતા પણ થોડી છે પંચમ ગુણસ્થાને અને વ્રતના પરિણામ પણ બાર વ્રતના પરિણામ છે. મુનિને તો સ્થિરતા પણ ઘણી છે અને પંચ મહાવ્રતાદિ અઠ્યાવીસ મૂળગુણના વિકલ્પો છે. તેથી તે સર્વવિરતિ ધર્મ સર્વદેશ કહેવાય છે. ગૃહસ્થનો એકદેશ ધર્મ એને એક અંશે ધર્મ કહેવામાં આવે છે.

‘**ઉસમેં સર્વદેશ ધર્મ તો નિર્ગન્થ મુનિ પાલન કરતે હૈં...**’ ભાષા તો એમ જ આવે ને. અઠ્યાવીશ મૂળગુણ આદિ મુનિ પાલન કરે, સ્વરૂપની સ્થિરતા પણ એ મુનિ પાલન કરે. ‘**ઔર એકદેશ ધર્મ કા પાલન ગૃહસ્થ કરતે હૈં.**’ પંચમ ગુણસ્થાનવાળા. પહેલી વાત કરી હોં, સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન સહિત. એકદેશ ધર્મ પંચમ ગુણસ્થાનમાં શ્રાવક પાલન કરે છે. એમ એ ચોથી ગાથામાં કહ્યું.

પાંચમી.

संप्रत्यपि प्रवर्तेत धर्मस्तेनैव वर्त्मना।
तेने तेऽपि च गण्यन्ते गृहस्था धर्महेतवः।।५।।

દેખો! મુનિ કહે છે કે વર્તમાનમાં પણ બેય ધર્મ છે. દેખો! એ વખતે પણ (એમ હતું). '**અર્થ :- ઈસ કાલમેં ભી ઉસ ધર્મ કી ઉસી માર્ગ સે સર્વદેશ તથા એકદેશ માર્ગ સે હી પ્રવૃત્તિ હૈ,...**' મુનિમાર્ગ અને શ્રાવક માર્ગ બેય છે. નથી એમ નહિ. યથાર્થપણે હોય તેની વાત છે ને અહીંયાં. એમાંથી કાઢે કે લ્યો, અહીં પણ છે, તો અત્યારે પણ આ બધા સર્વદેશ ને (એકદેશ છે). એમ નહિ, બાપા! છે તો એ વખતે યથાર્થ છે એની વાત કરી છે. સમજાણું કાંઈ? '**એકદેશ માર્ગ સે હી પ્રવૃત્તિ હૈ, ઈસલિયે ઉસ ધર્મ કે કારણ ગૃહસ્થ ભી માને જાતે હૈં.**' દેખો! એનું કારણ ગૃહસ્થ પણ.. દેશકારણ ધર્મ છે ને. '**तेऽपि च गण्यन्ते गृहस्था धर्महेतवः**' શ્રાવકો ધર્મના હેતુ છે. સમજાણું કાંઈ?

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- હવે આવ્યું ને બરાબર? ઓલામાં પણ છે ને ૯મી ગાથામાં ત્યાં. ૯મી ગાથામાં છે, જુઓ! ગાથા-૯. ૯ ગાથા લખ્યું છે ત્યાંથી. ઔષધિદાન. ૨૨૦ પાનું. શ્રાવક વ્રતોદ્યોતન. બીજો અધિકાર છે ને એની ગાથા ૯મી છે. એના પછીનો બીજો અધિકાર એની ગાથા ૯મી. આ ચાલતી ગાથા ૬૨ છે અને એના પછી શ્રાવક વ્રતોદ્યોતન છે. એની ગાથા ૯મી. જુઓ!

स्वेच्छाहारविहारजल्पनतया निरुग्वपुर्जायते
साधूनां तु न सा ततस्तदपटु प्रायेण संभाव्यते।
कुर्यादौषधपथ्यवारिभिरिदं चारित्रभारक्षमं
यत्तस्मादिह वर्तते प्रशमिनां धर्मो गृहस्थोत्तमात्।।९।।

જુઓ! કથન પદ્ધતિ! ઔષધિદાનની વ્યાખ્યા કરતાં ભગવાન પદ્મનંદી આચાર્ય મહારાજ કરે છે. '**ઈચ્છાનુસાર ભોજન, ભ્રમણ અને સંભાષણ સે શરીર રોગરહિત રહતા હૈ.**' એય..! એ નિમિત્તથી સમજાવે છે. હરવું, ફરવું, ખાવું-પીવું જ્યારે હોય એને અનુકૂળ મળતું હોય. ૯મી ગાથા, શ્રાવક વ્રતોદ્યોતન. ૬૨ ગાથા થઈ ગયા પછી ૯મી ગાથા. તરત જ, એ અધિકાર પૂરો થાય એટલે. સમજાય છે? '**પરંતુ મુનિઓ કે લિયે ન તો ઈચ્છાનુસાર ભોજન કરને કી આજ્ઞા હૈ, ન ઈચ્છાનુસાર ભ્રમણ...**' ઊની ઊની તૈયાર રોટલી મળે આમ ગૃહસ્થોને તો. તાવડીમાંથી સીધી. અને ફરવા જાવું સાંજે કલાક. સાંજે, સવારે વહેલા ઉઠીને કલાક, દોઢ કલાક ફરવા જાય. શું કહેવાય ઓલું? હેંગીગ ગાર્ડન. ઓલા મુંબઈમાં છે ને એક. ત્યાં ઊંચું છે તો ફરવા નીકળે આમ. કેટલા કલાક, બે કલાક. ક્યાં ગયા જુગરાજજી? છે ને ઓલું હરવા ફરવાનું મુંબઈમાં? આ તો એક વાત કરે છે. શરીર અકડાય છે, ચાલો ફરો, આમ કરો. મુનિને એવું હોતું નથી. એ નિમિત્તથી વાત કરે છે, હોં! ચરણાનુયોગની

વિધિનું વર્તન છે ને.

'**સંભાષણકી આજ્ઞા હૈ...**' એ તો દ્રવ્યસંગ્રહમાં કહ્યું નહિ? વ્યવહારો લોકોઉક્તિ. આવે છે ને? ભાઈ! દ્રવ્યસંગ્રહમાં આવે છે. નાનું દ્રવ્યસંગ્રહ છે ને. એમાં આવે છે. વ્યવહાર એટલે લૌકિક વાત. નિશ્ચય એટલે યથાર્થ વસ્તુ. એ લૌકિક વાતમાં શાસ્ત્રમાં પણ વ્યવહારની એવી વાતું આવે. સમજાય (એ રીતે). બીજી રીતે શી રીતે કહેવું? મુનિઓને ઠંડા જોતા હોય ને ઊના મળે, ઊના જોતા હોય ને ઠંડા મળે. ભ્રમણ-ફરવાનું કંઈ હોય નહિ. રાજમલજી! અહીં તો ભાઈ, બધી વાતું હોય આખા સંસારની.

'**સંભાષણકી આજ્ઞા હૈ ઈસલિયે ઉનકા શરીર સદા..**' '**પ્રાયેણ**' એટલો શબ્દ પડ્યો છે. '**પ્રાયેણ**' છે ને? '**પ્રાયેણ**' એમ કરીને વાત નાખી દીધી છે. '**કિંતુ ધર્માત્મા શ્રાવક ઉત્તમ દવા, પથ્ય, નિર્મલ જલ દેકર મુનિયોં કે શરીર કી ચારિત્ર કે પાલન કરને કે લિયે સમર્થ બનાતે હૈં.**' દેખો ભાષા! ચારિત્ર પાલને કે લિયે બનાતે હૈં. સવારની અને અહીંની બેય વાત સમજવી પડશે બરાબર. એય..! દેવીલાલજી! તેથી તો આ અધિકાર લીધો છે. એવી આવે. ચરણાનુયોગમાં રીત એમાં આવે. મહારાજ! આપને આ રોગ થયો, લાવો ઔષધ આપીએ. એ કાંઈ ઔષધ નવું ન લે. એ તો આહાર ભેગું આપે.

કહે છે, '**ધર્માત્મા શ્રાવકગણ ઉત્તમ દવા, પથ્ય અને નિર્મલ જલ શરીર સે ચારિત્ર પાલન કરને કે લિયે સમર્થ બનાતે હૈં. મુનિધર્મ કી પ્રવૃત્તિ ભી ઉત્તમ શ્રાવકોં સે હોતી હૈ.**' દેખો! છે ને એમાં? એ નિમિત્તથી નિમિત્ત નૈમિત્તિક સંબંધમાં એવા કથનો આવે, ભાઈ! એને ન સમજે ને એકાંત લઈ લે તો તો આખા તત્ત્વનો નાશ થઈ જાય. સમજાય છે કાંઈ?

કહે છે, '**ઈસલિયે મુનિધર્મ કી પ્રવૃત્તિ ઉત્તમ શ્રાવકો સે હોતી હૈ.**' છે ને? '**ધર્મો ગૃહસ્થોત્તમાત્**' એમ પાઠ છે. ઉત્તમ ગૃહસ્થો, વિવેકી ગૃહસ્થો, જ્ઞાની ગૃહસ્થો એને મુનિની સેવા, મુનિની ભક્તિ, આહારાદિનો ભાવ આવે છે. એનાથી મુનિપણું ટકે. બીજે ઠેકાણે બીજું આવે છે મુનિએ જ રત્નત્રય આપ્યા. ક્યાંક આપે છે કે નહિ? એ દાનમાં હશે. સમજાણું કાંઈ? મુનિના શરીરનો મોક્ષનો માર્ગ શરીરથી નભે, શરીર આહાર-પાણી દે, આહાર-પાણી શ્રાવક દે. માટે શ્રાવકે જ એનો મોક્ષમાર્ગ દીધો.

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- આમાં આવે છે. આમાં આવે છે, આપણે દાનમાં હશે ક્યાંક. આપણે ક્યાં બધું.. એ આવે છે ને? આપણે વ્યાખ્યાન વંચાઈ ગયું છે. સમજાણું કાંઈ? એવું આવે છે ત્યાં. આવે છે ને? ક્યાં ગયા ભાઈ? શેમાં દાનમાં આવે છે કે શેમાં? દાનની ૧૨મી ગાથા, લ્યો ભાઈ! દાનનો કેટલામો અધિકાર? દાનનો અધિકાર કેટલામો? કેટલામી ગાથા? ૧૨. એ બરાબર છે. ૧૨. પાનું-૧૧૬ છે આમાં. દાનનો અધિકાર, એમાં ૧૨મી ગાથા.

દેખો! શૈલી તો બધી સમજવી જોઈએ કે નહિ?

દાતા કી મહિમા કા વર્ણન. ૧૨મી.

मोक्षस्य कारणमभिष्टुतमत्र लोके
तद्धार्यते मुनिभिरङ्गबलात्तदन्नात्।
तद्दीयते च गृहिणा गुरुभक्तिभाजा
तस्माद्धृतो गृहिजनेन विमुक्तिमार्गः।।१२।।

૧૨મી ગાથા. 'संसार में मोक्ष का कारण रत्नत्रय है.' સંસારમાં મોક્ષનું કારણ રત્નત્રય સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર. 'रत्नत्रय को शरीरमें शक्ति होने से मुनिगण पालते हैं.' સમજાય છે કાંઈ? એ નિમિત્તના સંબંધે નિમિત્તનું જ્ઞાન કરાવે છે. એવી પણ ચરણાનુયોગમાં કથનની પદ્ધતિ હોય છે. એ કથન ખોટું નથી. એ વ્યવહારની રીતે સમજાવવા માટે એ બરાબર વાત છે. સમજાય છે કાંઈ? એવું કોઈ બોલે તો એ દૃષ્ટિ મિથ્યાત્વ છે, એને ધર્મની ખબર નથી એમ નથી. સમજાય છે કાંઈ? ઈશ્વરચંદજી!

મુમુક્ષુ :- પ્રયોજન માટે...

ઉત્તર :- પ્રયોજનવાન છે. એકબીજાના નિમિત્તનું પ્રયોજન છે. નિમિત્ત સિદ્ધ કરવું છે.

અને એ 'मुनियों की शरीर शक्ति अन्न से होती है.' અન્ન હોય એનાથી શરીરની શક્તિ (રહે). કરે. એ બધી નિમિત્ત નૈમિત્તિક સંબંધની વ્યાખ્યા છે. 'मुनियों के लिये उस अन्न को श्रावक भक्तिपूर्वक देते हैं. ईसलिये वास्तविक रीते से गृहस्थने मोक्षमार्ग को धारण किया है ऐसा समजना चाहिये.' દેખો! 'तस्माद्धृतो गृहिजनेन विमुक्तिमार्गः' એમ વ્યવહારથી નિમિત્ત નૈમિત્તિક સંબંધને પ્રસિદ્ધ કરવા આ રીતે કથન હોય. બીજું કથન હોય નહિ. પણ એનું એમ જ માની લે (તો વિપરીતતા છે). હજી તો નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગ શરીરથી થાય એમ પણ નથી, એના વિકલ્પથી થાય એમ નથી. વિકલ્પથી થાય એમ નથી. શરીરથી તો ક્યાં થાય? શરીરાદ્ય ખલુ ધર્મ સાધનમ્. કહે છે ને? આ રીતે વ્યવહારથી કહેવાય. ખરેખર તો મોક્ષમાર્ગમાં વિકલ્પ પણ ખરેખરું સાધન નથી. પણ વ્યવહારનું જ્ઞાન કરાવવા મુનિની ભક્તિ ઉપડી છે શ્રાવકને, (એટલે) આહાર દે છે, શરીર પુષ્ટિ રહે છે તેથી શક્તિથી પાલન થાય એમ નિમિત્ત નૈમિત્તિકની પરંપરાનું જ્ઞાન કરાવવા આ કથન છે. સમજાણું કાંઈ? ધન્નાલાલજી! ભાઈ! બેય વાત સામાવાળાની લેવી જોઈએ કે નહિ? ઓલા કહે કે સામા નથી. વસ્તુની સ્થિતિ એવી છે. સમજાણું કાંઈ? વ્રતની અપેક્ષાએ દાનને અધિક ફળ કહે એ તો ઠીક, ચાલો. ... મૂક્યું ત્યાં.

હવે અહીંયાં આપણે ચાલતો અધિકાર. પાંચમી ગાથા થઈ. 'गृहस्थ भी गिने जाते हैं.' કોણ? એ 'गृहस्था धर्महेतवः' ગૃહસ્થો ધર્મના હેતુ-નિમિત્ત છે એમ શાસ્ત્રકાર પોકારીને કહે છે. હવે છઠ્ઠું. આ ગડબડની ગાથા થોડી.

संप्रत्यत्र कलौ काले जिनगेहे मुनिस्थितिः।
धर्मश्च दानमित्येषां श्रावका मूलकारणम्।।६।।

એ પત્રોમાં પણ આવી ગયું છે, આ જુઓ! મુનિ એકલા વનમાં રહે એમ નથી. આ શાસ્ત્રમાં પદ્મનંદી આચાર્યે કહ્યું. ધન્નાલાલજી! ભાઈ! વાત તો બેય લેવી જોઈએ કે નહિ? કહો સમજાણું કાંઈ? શું કહ્યું?

અહો! '**અર્થ :- ઈસ કાલ મેં શ્રાવક ગણ બડે બડે જિનમંદિર બનવાતે હૈં,...**' એ બનવાતે કાઢ્યું છે ગાથા ૨૦મી શ્રાવકમાંથી. આપણે શ્રાવક વ્રતોદ્યોતન છે કે નહિ? એની ૨૦મી ગાથામાં એ બધો ખુલાસો છે. ૨૦મી-૨૦મી છે ને? ૨૦મી. પાનું ૨૨૬. ૨૦મી શ્રાવક ઉદ્યોતન. જુઓ! એ ત્યાં ગાથા ૨૦મી છે. એ પ્રમાણે અર્થ લેવો. અથવા '**जिनगेहे**'. તો '**जिनगेहे**' એટલે કોઈ મંદિર વનમાં બહાર પણ હોય છે. સમજાય છે? મુનિ આવીને વસે. ... મકાન અને મંદિર આદિ એકાંતમાં હતા. આ તો હવે બધું (ફરી ગયું). જંગલમાં પણ મંદિર આદિ હતા. ત્યાં આવે, મુનિ વસે. તો કહે છે,... જુઓ! આમાં ખુલાસો. ૨૦મી.

यत्र श्रावकलोक एष वसति स्यात्तत्र चैत्यालयो
यस्मिन् सोऽस्ति च तत्र सन्ति यतयो धर्मश्च तैर्वतते।
धर्मे सत्यघसंचयो विघटते स्वर्गापवर्गाश्रयं
सौख्यं भावि नृणां ततो गुणवतां स्युः श्रावकाः संमताः।।२०।।

'**અર્થ :- જિસ નગરમેં, દેશમેં શ્રાવક લોગ રહતે હૈં.**' દેખો! રહે છે. એમ છે ને પાઠમાં? વસ્તી. '**स्यात्तत्र चैत्यालयो**' ત્યાં જિનમંદિરો હોય છે. પ્રતિમા, ભગવાનના દર્શન કરવા ચૈત્યાલયો હોય છે. જુઓ! છે ને? '**ઔર યહાં પર જિનમંદિર મેં યતિશ્વર નિવાસ કરતે હૈં.**' છે ને? '**यस्मिन् सोऽस्ति च तत्र सन्ति यतयो धर्मश्च**' ભિક્ષા માટે આવે, દર્શન કરે, બેસે. શાસ્ત્રમાં આવે છે ને ઓલા મુનિઓ? સપ્ત ઋષિ. આઠ ઠેકાણે ગયા હતા અને બીજે આપ્યા. અને ભગવાનના દર્શન કરવા મંદિરમાં ગયા. ત્યાં આદર કર્યો બીજા મુનિઓએ. ઓહો..! આ મુનિ તો ક્યાંથી અત્યારે? અમે તો ઘરે આવ્યા હતા અને આ તો ભ્રષ્ટ છે એમ ધારીને ન આપ્યા. આ તો મહામુનિ લાગે છે. મંદિરે દર્શન કરવા ગયા. મુનિઓ આવ્યા હતા. તો પરિચય થાય. દેશના મળે. સંગ મળે, પુણ્ય થાય. જિનપ્રતિમાના મંદિર હોય તો મુનિઓ આવીને રહે તો વાતચીતનો પ્રસંગ અને વ્યાખ્યાન સાંભળવાનું મળે. સમજાય છે? આવી ચડતા હતા આ લોકો. 'કુંદકુંદાચાર્ય' ને. આ ગયા હતા ને હમણાં અમે? પોન્નુર હિલ. પોન્નુર હિલ. એની પાસે પોન્નુર નામનું એક ત્રણ, ચાર, પાંચ માઈલ છેટે એક ગામ છે. પોન્નુર ગામ. એ ગામમાં મંદિર છે જૂનું અને ગઢ પણ જૂનો દેખાય છે. એ લોકો ત્યાંના વૃદ્ધો પરંપરા કહેતા કે અહીંયાં મુનિ કુંદકુંદાચાર્ય અહીંયાંથી ઉતરીને

દર્શન કરવા આવતા. આ મંદિરમાં. અને અહીંયાં આહારદાનની વિધિ માટે નીકળતા. પોન્નુર હિલ. વંદેવાસથી.

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- એમ કહે છે. એવું એ વખતે હતું. એમ.

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- હા. અત્યારે કહે છે. ત્યારે સાંભળ્યું ને. અમને ક્યાં ખબર હતી. અમે તો ગયા હતા. મંદિર જૂનું છે, ગઢ જૂનો છે, ઘણું જૂનું છે. બધા લોકો સાથે હતા તો અમે પહેલા ગયા હતા, પછી લોકો ગયા હતા. કહેતા હતા કે કુંદકુંદાચાર્ય ઉપરથી દર્શન કરવા અહીં આવતા હતા અને આહારદાન માટે.. એ પોન્નુર હિલ એવો છે પર્વત. આસપાસમાં ચાર માઈલ, પાંચ માઈલમાં જૈનોના ઘણાં ઘર. એકલા દિગંબર. દિગંબર ચારે બાજુ. પાંચ માઈલ, ચાર માઈલ ચારે બાજુ ઘર. મુનિઓ કોઈ વખતે આમ જાય, કોઈ વખતે આમ જાય. સમજાય છે? એમ કહેતા હતા એ લોકો. અમે તો ત્યાં દર્શન કરવા ગણધરની મૂર્તિ ત્યાં છે? એક ગણધરની પ્રતિમા પણ ત્યાં છે. એ પોન્નુરમાં મંદિરમાં. આમ હાથ છે. બીજી રીતે ... પ્રતિમા છે. આસપાસમાં છ-સાત ગામ જોયા. તપાસ કરી. ત્યાં છ-સાત ગામ જોવા ગયા હતા. એક મંગળ મંગળ કેવું (ગામ)? સાત મંગળ ગામ છે. ત્યાં ઉતારો હતો ને તમારો? સાત મંગળ ગામ. ગામનું નામ સાત મંગળ. એકલા દિગંબર, હોં! ખેડુ વર્ગ બધોય. ૨૫ ઘર, ૩૦ ઘર, ૪૦ ઘર પણ એકલા દિગંબર જૈન. ખેડુ એકદમ. સાત મંગળ એવા નામ. એ ત્યાં કહેતા હતા કે અહીંયાં મુનિ પધારતા હતા 'કુંદકુંદાચાર્ય'. દર્શન કરતા. દાનનો વખત મળે, વાતચીતનો, શ્રવણનો. એટલે અહીં કહે છે. સમજાણું?

'યતિશ્વર નિવાસ વહાં ધર્મ કી પ્રવૃત્તિ રહતી હૈ.' મુનિઓ બે ઘડી, ચાર ઘડી ભગવાનના દર્શન કરીને બેસે. **'જહાં પર ધર્મ કી પ્રવૃત્તિ રહતી હૈ વહાં પર અનાદિકાલ સે સંચય કી હુઈ...'** છે ને? **'सत्यघसंचयो विघटते'** **'પાપો કા નાશ હોતા હૈ.'** ધર્મ શ્રવણથી અશુભભાવનો નાશ થાય છે અને શુભભાવ થાય છે. **'ભાવિ કાલ મેં સ્વર્ગ-મોક્ષ કે સુખ કી પ્રાપ્તિ હોતી હૈ.'** છે ને? **'स्वर्गापवर्गाश्रयं सौख्यं भावि नृणां'** મોક્ષ તો પોતાની નિર્મળતાથી થાય છે. પણ એમાં જો શ્રદ્ધા-જ્ઞાન છે એથી થાય છે અને રાગ એને પણ મોક્ષનું કારણ, સ્વર્ગનું કારણ વ્યવહારથી કહેવામાં આવ્યું. **'ઈસલિયે ગુણવાન મનુષ્યોંકો ધર્માત્મા શ્રાવકોંકા અવશ્ય આદર કરના ચાહિયે.'** છે? **'श्रावकाः संमताः'** માન્ય કરવા જોઈએ. શ્રાવક ગૃહસ્થાશ્રમમાં પણ ધર્માત્મા સાચી શ્રદ્ધા-જ્ઞાન આદિ આવું હોય એ પણ માન્ય છે, પૂજનિક છે. સમજાય છે? વંદ્ય છે. નીચે છે, જુઓ! ૨૧માં. **'वंद्यः सताम्'** ૨૧મી ગાથામાં છે. સમજાણું? જુઓ!

'ઈસ દુઃષમ નામ કાલમેં જિનેન્દ્ર ભગવાન કે ધર્મ સે ક્ષીણ હોને સે આત્મા

કે ધ્યાન કરનેવાલે **મુનિજનોં કી .. વિરલ હો ગયા. દઢ મિથ્યાત્વરૂપી અંધકાર કે ફૈલ જાને સે જિનેન્દ્ર ભગવાન કી પ્રતિમા, મંદિરો, જિનમંદિરોં મેં ભક્તિ સહિત થે, ઉનકો ભક્તિપૂર્વક બનવાતે થે. મનુષ્ય ઈસ .. દેખને મેં નહીં આતા.'** એવા મનુષ્ય જોવામાં નથી આવતા. **'કિંતુ જો ભવ્ય જીવ ઈસ સમય ભી વિધિ કે અનુસાર જિનમંદિર...'** બધું પાઠમાં છે, હોં! **'चैत्ये चैत्यगृहे च भक्तिसहितो यः सो..पि नो दृश्यते यस्तत्कारयते यथाविधि पुनर्भव्यः स वंद्यः सताम्' 'ઐસે નિર્માણ કરવાતે હૈં વહ સજ્જનોં વંદનીય હૈ.'** એવા શ્રાવક હોય તોપણ વંદ્ય-સ્તુતિ કરવા લાયક છે. પાઠમાં છે, દેખો! સમજાય છે કાંઈ? ૨૦મો છે. **'वंद्यः सताम्' 'सताम्'** નામ જીવો, એવા જીવો પણ વંદનીય નામ આદરણીય સ્તુતિ કરવા લાયક છે. **'સમસ્ત .. ઉસકી નિર્મલ હૃદય સે સ્તુતિ કરતે હૈં.'** લ્યો! સમજાણું કાંઈ?

એટલે અહીં કહે છે... હવે ચાલતો વિષય આપણો. **'संप्रत्यत्र कलौ काले जिनगेहे मुनिस्थितिः।'** પાઠ તો એમ જ છે **'जिनगेहे मुनिस्थितिः'**. જિન મંદિરમાં મુનિની સ્થિતિ હોય છે. એનો અર્થ એવો નથી કે અત્યારે બધા મુનિઓ જિનમંદિરમાં વસે. એમ નથી કાંઈ કહ્યું. આ તો કહે છે, અત્યારે જ બધા જિનમંદિરમાં ગામમાં જ વસે. અરે..! ભાઈ! એમ નથી અહીં કહ્યું. ત્યાં તો મંદિર બન્યા હોય, મુનિ આવ્યા હોય થોડી વાર ત્યાં સ્થિતિ રહે, ટકે. એમ વાત છે. બાકી મુનિઓ તો વનવાસ, જંગલ વનવાસ હતો. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

એક ગજાધરલાલે એનો અર્થ એવો કર્યો કે જિનમંદિર બનાવે છે. પણ એનો અર્થ એ કે ... હોય ત્યાં મુનિ આવીને વસે. **'આહાર દેકર મુનિઓ કે શરીર કી સ્થિતિ કરતે હૈં.'** લ્યો ઠીક, મુનિ સ્થિતિ. મુનિની સ્થિતિ રાખે છે શરીરની. વ્યવહારના કથનો એ છે. નિમિત્તથી સમજાવે ત્યારે તો એમ જ સમજાવે ને. **'મુનિઓ કે શરીર કી સ્થિતિ કરતે હૈં. સર્વદેશ એક દેશરૂપ ધર્મ કી સ્થિતિ કરતે હૈં.'** સમજાણું કાંઈ? **'धर्मश्च दानमित्येषां' 'ઔર દાન દેતેં હૈં.'** સાચા મુનિઓને સ્થિતિ આપે છે, મદદ કરે છે અને પોતે એકદેશ પાળે છે. **'ઈસલિયે ઈન સબોં કે મૂલ કારણ શ્રાવક હી હૈ. મુનિ કા માર્ગ નભાના ઔર શ્રાવક-શ્રાવક કા અપના ધર્મ પોતાનો નભાવે.'** એનું કારણ શ્રાવક જ છે. .. ચંદજી! પણ આ રીતે હોં! નિમિત્ત નિમિત્ત સંબંધથી ચરણાનુયોગની પદ્ધતિથી જ્ઞાન કરાવ્યું છે. એ વિના બીજો કોઈ ઉપાય હોઈ શકે નહિ. આ રીતે જ કથનની પદ્ધતિ ચરણાનુયોગમાં (આવે). ઓહો..! મુનિ આવ્યા. .. આવ્યા. ભાવ ઉપડ્યો. આહા..! ભાવ કાંઈ એને લઈને ઉપડ્યો છે? સમજાણું કાંઈ? આવ્યા. મહાન પ્રહ્લાદથી.

ભરત ચક્રવર્તીમાં આવે છે ને? ભરત ચક્રવર્તી આહારને ટાણે... ભરતેશ વૈભવમાં. ભરત ચક્રવર્તી. છ ખંડનો ધણી, છન્નુ હજાર પદમણિ જેવી સ્ત્રી ઘરે. અને શરીર છેલ્લું. છેલ્લો દેહ

રજકણનો, હવે બીજો છે નહિ. પણ આમ મુનિની વાટ જોવે છે આહાર વખતે. આહાહા..! અરે..! કોઈ મુનિ, અરે..! કોઈ ધર્માત્મા (પધારે). આમ સોનાનું ઓલું પહેર્યું હોય છે. રાખડી રત્નની, મણિરત્નની. મહેલમાંથી બહાર નીકળ્યા. મહેલ પણ મોટા હોય ને એના. આવું ઝૂંપડું-બૂપડું ન હોય. માઈલ-બે માઈલમાં તો મોટા મકાન હોય. લાંબા, એકલા મણિરત્ન પાથરેલા. ઘરમાંથી નીકળી આમ જાય. આમ .. અરે..! કોઈ મુનિ છે. એમાં ઉપરથી બે મુનિ નીકળે છે. છે ને? આવે છે ને?

મુનિ આહાર લેવા જાય છે. આહારને ટાણું છે ભરતને અને આમ દેખે છે. ઓહો..! એમાં બે મુનિ નીકળ્યા. પધારો.. પધારો. ભક્તિ આવ્યા વિના રહે નહિ. બહુ ભાવ છે. ભક્તિનો ભાવ. એની યોગ્યતા દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્ર પ્રત્યેનું બહુમાન. ઓહો..! એમ કહે, આજ અમારા આંગણા પવિત્ર થયા. સમજાણું? વ્યવહારની ભાષા શું આવે? આંગણામાં અમને અંદર આહ્લાદ આવ્યો છે. એ આંગણા પવિત્ર થયા એમ કહેવામાં આવે છે. સમજાણું કાંઈ? જુઓ! આ લોકો કહે છે ને કેટલાક કે ભાઈ! આ નિશ્ચયની જ (વાતું કરે છે). બાપુ! નિશ્ચય સાથે આવો વ્યવહાર હોય છે. ભાઈ! વ્યવહાર નથી હોતો એમ નહિ. પણ એની મર્યાદા છે તે પ્રમાણેનું ફળ હોય છે. સમજાણું? '**ધર્મ કી પ્રવૃત્તિ કરતે હૈં ઈસલિયે ઈન સબોં કે મૂલ કારણ શ્રાવક હી હૈ.**' લ્યો! મૂળ કારણ શ્રાવક. દેખો! સમજાણું? હવે કોઈ કોઈનું મૂળ કારણ થાય નહિ અને બધાનું મૂળ કારણ શ્રાવક છે એમ કહ્યું. વળી ઓલા ઉઠાવે કે મૂળ કારણ તો ઉપાદાન છે. ભાઈ! હજી સાંભળને! એ વાત નથી. સમજાણું કાંઈ? એ તો ઉપાદાન તો ઉપાદાન જ છે પોતાથી. પણ બધા બીજા નિમિત્તો કરતાં ગૃહસ્થ શ્રાવક છે, એ ધર્મનો ભાવ આમાં નિમિત્ત છે. માટે તેને મૂળ કારણ નિમિત્ત તરીકે કહેવામાં આવ્યું છે. ધન્નાલાલજી!

સવારમાં કહે, જ્ઞાનસ્વરૂપ પ્રભુ છે ને. એ કોઈ વ્યવહાર આવ્યો છે તેનું જ્ઞાન કરે છે ને. વ્યવહાર મારો છે (એમ) તે માનતો નથી. પણ વ્યવહારના શાસ્ત્રમાં એનો પ્રમોદ, એને કેવો ગણ્યો હતો એ બધું .. આપે. પણ એ વાત જણાવે. ઓહો..! ધન્ય અવતાર! અમારા આંગણા સફળ થયા, આજ અમારે આંગણે કલ્પવૃક્ષ ઊગ્યું. સોનાના સૂર્ય ઊગ્યા. એમ કહે છે કે નહિ? આ છોકરાના લગનમાં નથી કહેતા પરણે ત્યારે? ઘરમાં સોનાનો સૂરજ કાંઈ નથી ઊગ્યો. પણ આ બાયું ગાય ને. ગાતી તો હશે હિન્દીમાં પણ. અમારે કાઠિયાવાડમાં હોય છે ને? 'વેણલા ભલે વાયા રે...' સવારમાં ગાય. 'સોના સમો રે સૂરજ ઊગ્યો.' સૂરજ તો જે છે એ છે. પણ અમને છોકરાના લગનનો પ્રમોદ છે. તો સૂરજને સોના સમો ઊગ્યો એમ કહેવાય છે. અને 'થાળ ભર્યો રે મોતીએ.' આવે છે ને? લગનમાં આવે. સાચું મોતી એકેય ન હોય એને ઘરે. પણ બોલે ઓલા છોકરાના લગનના પ્રેમમાં. આવે છે ને એમાં? 'થાળ ભર્યો રે સગ મોતીએ.' લ્યો, ઈ સગ મોતી. આ મોતીનો ભર્યો હોય આમ.. શું

કહે છે આ? એનો પ્રમોદ જણાવે છે અંદરથી. આહા..! અમારા ઘરે તો થાળ મોતીના સજ હોં! આમ. આમ નહિ. આમ સજ સરે એટલા મોતી અમારે ઘરા. આહા..! તો જ્યાં ત્રિલોકનાથ પરમાત્મા કે સંતો ઘરે આવે.. આહા..! અમારે ઘરે તો હીરા હીરા જડ્યા. હીરા વરસ્યા, મોતી વરસ્યા અમારે ઘરે. એમ પ્રમોદના વાક્યો નીકળે.

ભગવાન તો જ્યાં આહાર લેવા જાય (ત્યાં) આ જગતના પરમાણુ ઉપરના રતન થઈને વરસે. સમજાણું કાંઈ? રજકણ હોય ને? સ્કંધ સ્કંધ ઉપર. એ પરમાણુ રત્નનું પરિણમન કરીને પડે હેઠે. સડાટ.. લાખો, ક્રોડો. ઓહોહો..! એ ભૂમિનો યોગ પવિત્રતામાં જે આવ્યો એ પુણ્યને કારણે છે, હોં! પવિત્રતાને કારણે નથી. સમજાણું કાંઈ?

કહે છે કે મૂળ કારણ શ્રાવક છે. પોતાના ધર્મનો પણ નભાવ કરે છે અને મુનિના ધર્મનો પણ નભાવ કરે છે. માટે મૂળ કારણ એ છે. સમજાણું? ઝીણી-ઝીણી વ્યાખ્યા સમજવી જોઈએ, હોં! .. પાઠ એવો છે, '**संप्रत्यत्र कलौ काले**' આ ગાથા આવી ગઈ ભાઈ પહેલી. જુઓ! આમાં કળિકાળના મુનિઓ તો જિનગૃહમાં જ હોય. અરે..! ભાઈ! એમ ન હોય, બાપુ! સમજાણું? મુનિઓ તો આવે છે. મંદિરના દર્શન કરે, આહાર-પાણી લે. મહા ભાવલિંગી સંત. એને જરી વિકલ્પ આવ્યો તો આવે છે. દર્શન કરે છે. કોઈ પૂછે તો પ્રશ્નનો ઉત્તર આપે. અને ૫૦-૧૦૦ માણસ ભેગું થઈ ગયું હોય તો જરી પ્રવચન પણ ધર્મલોભી પ્રાણીને (સંભળાવે છે). આવે છે ને? 'મોક્ષમાર્ગ' માં આવે છે. 'મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક'માં. મુનિઓ મહા, અશુભભાવ તો જેને કિંચિત્ રહ્યો નથી પણ ધર્મના લોભી પ્રાણી દેખીને. દેખીને થાતું હશે? એ તો એની વાત આવે. ધર્મલોભી આમ સાંભળવા (આવે). વિકલ્પ આવ્યો છે, એને સમજાવે છે. ભાઈ! માર્ગ આ છે, બાપુ! પરમાત્મા પોતે અંદર પડ્યો છે. બીજા ભગવાનની ભક્તિ એ તો શુભભાવ છે. તારા ભગવાનની ભક્તિ એ શુદ્ધ ભાવ છે. સમજાણું? ઓલા ભક્તિ કરવા બેઠો અને સાંભળવા બેઠો એને પણ સંભળાવે ત્યાં. તમે કેમ ભક્તિ કરવા આવ્યા છો ભગવાનની? હવે સાંભળને, ભાઈ! તમે વળી કહો છો કે પરમાત્મા અંદર બિરાજે છે એની ભક્તિ તે સત્ય અને શુદ્ધ ભક્તિ છે. પરની ભક્તિ વ્યવહાર (ભક્તિ છે). તો તમે કેમ આ ભક્તિ કરો છો? એમ તર્ક આવતો હશે ઓલા શ્રાવકને? અરે..! ભાઈ! એવા ભાવ મુનિને આવે પણ એને શ્રદ્ધા-જ્ઞાનમાં શું છે એ વાત એ બહાર પ્રસિદ્ધ કરે છે. કહો, સમજાણું કાંઈ?

૬ ગાથા થઈ. હવે શ્રાવકના દિન-દિન પ્રત્યેના સત્કર્મની વ્યાખ્યા. પંચમ ગુણસ્થાન યોગ્ય જેની દશા (થઈ છે) એને આવો ભાવ છ કર્મોના ભાવ આવ્યા વિના રહેતો નથી. હોય જ. સમજાણું કાંઈ? પંચમ ગુણસ્થાન શ્રાવક, સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન (તથા) બાર વ્રતધારી, એને પણ ષટ્ કર્મના હંમેશા શુભભાવો આવે છે), એના છ પ્રકાર વર્ણવવામાં આવે છે. એને હોય છે. એ ગાથા કહેશે... (શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)